

Nr 79

Utlåtande rörande dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om statlig lönegaranti vid konkurs, m. m., dels i anledning av propositionen väckta motioner, dels o c k motioner om bättre förmånsrätt i konkurs för fordran på lön.

Genom en den 6 november 1970 dagtecknad proposition, nr 201, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden och lagrådets protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) lag om statlig lönegaranti vid konkurs,
- 2) lag om ändring i konkurslagen (1921: 225),
- 3) lag om lönegarantiavgift,
- 4) lag om ändring i förordningen (1959: 552) angående uppbörd av vissa avgifter enligt lagen om allmän försäkring, m. m.

I samband med propositionen har utskottet behandlat

dels de i anledning av propositionen väckta motionerna, nämligen

a) likalydande motionerna I: 1376 av herr *Johan Olsson* och II: 1601 av herrar *Gustafsson* i Stenkyrka och *Börjesson* i Glömminge;

b) likalydande motionerna I: 1377 av herr *Johan Olsson* och II: 1600 av herr *Dockered m. fl.*;

c) likalydande motionerna I: 1378 av herr *Karl Pettersson m. fl.* och II: 1599 av herr *Andersson* i Örebro *m. fl.*;

dels de vid riksdagens början väckta likalydande motionerna I: 26 av herr Hans Petersson och II: 31 av herrar Sjöholm och Andersson i Örebro.

Motionsyrkandena redovisas på s. 9.

Av propositionen återges i det följande — förutom lagförslagen — endast inledningen och vad föredragande departementschefen anfört i sin allmänna motivering vid lagrådsremissen. Beträffande innehållet i övrigt får utskottet hänvisa till propositionen. I fråga om propositionens huvudsakliga innehåll kan dessutom hänvisas till utskottets eget yttrande (s. 26).

De vid propositionen fogade lagförslagen är av följande lydelse.

1) Förslag

till

Lag**om statlig lönegaranti vid konkurs**

Härigenom förordnas som följer.

1 §

För betalning av arbetstagares fordran hos arbetsgivare som försatts i konkurs svarar staten enligt denna lag.

Vad som sägs om arbetstagare gäller även sådan anhörig till arbetstagare som med anledning av arbetstagarens anställning har pensionsfordran hos konkursgäldenären.

2 §

Betalning enligt garantin utgår för lönefordran som har förmånsrätt enligt 17 kap. 4 § handelsbalken och för pensionsfordran som har förmånsrätt enligt 17 kap. 4 eller 6 a § samma balk. Med lönefordran jämställs fordran på skadestånd som avses i 17 kap. 4 § handelsbalken.

Har arbetstagare på grund av fordran som avses i första stycket ansökt om gäldenärens försättning i konkurs, utgår betalning även för kostnaden härför och, om konkursen avskrivits enligt 185 § konkurslagen (1921: 225), för kostnad som arbetstagaren ålagts att utge enligt 188 § samma lag.

Betalning enligt garantin utgår för varje arbetstagare med sammanlagt högst ett belopp som motsvarar tre gånger det vid tiden för konkursbeslutet gällande basbeloppet enligt 1 kap. 6 § lagen (1962: 381) om allmän försäkring.

3 §

Betalning enligt garantin utgår endast för fordran som bevakats i konkursen eller, i fall som avses i 7 §, blir känd för myndighet som där sägs inom ett år från det att konkursen avskrevs. Har arbetsgivaren tidigare varit försatt i konkurs, utgår icke betalning för fordran som gjorts eller kunnat göras gällande i den konkursen.

4 §

Från belopp som avses i 2 § avräknas vad arbetstagaren får lyfta enligt 143 § konkurslagen (1921: 225).

5 §

Garantibelopp betalas av myndighet som Konungen bestämmer. Härvid verkställes skatteavdrag samt avdrag med belopp som skall innehållas på grund av beslut om införsel eller utmätning i lön.

Garantibelopp får ej betalas förrän beslutet om konkurs vunnit laga kraft och ej heller förrän arbetstagarens fordran har förfallit till betalning. Garantibelopp som avser fordran på lön för uppsägningstid får betalas efter hand under uppsägningstiden. Åberopas motfordran hos arbetstagaren, får garantibelopp, som motsvarar sådan del av motfordringen med vilken kvittning kan ske enligt lagen (1970: 215) om arbetsgivares kvittningsrätt, betalas först om det utrönes att motfordringen icke föreligger.

6 §

När bevakad fordran som omfattas av garantin lämnats utan anmärkning i konkursen eller senare blivit utdelningsgill, skall konkursförvaltaren utan dröjsmål underrätta myndighet som avses i 5 § om fordringen.

7 §

Handlägges konkurs enligt 185 § konkurslagen (1921: 225) och finnes anledning antaga att fordran, som omfattas av garantin, kan göras gällande, skall konkursdomaren genast sända underrättelse därom till kronofogdemyndigheten i den ort som avses i 7 § första stycket samma lag. Sedan tid för gäldenärens edgång har bestämts, skall myndigheten underrättas därom. Myndigheten har behörighet som borgenär, även om staten icke innehar fordran hos gäldenären.

Första stycket gäller i tillämpliga delar, när konkursdomaren mottagit anmälan som avses i 186 § konkurslagen (1921: 225) utan att underrättelse som avses i 6 § lämnats dessförinnan.

8 §

Det åligger kronofogdemyndighet som får underrättelse enligt 7 § att skyndsamt pröva i vad mån betalning enligt garantin skall utgå för fordran i konkursen. Detta gäller även när fordran i konkursen på annat sätt blir känd för myndigheten.

Kronofogdemyndigheten skall utan dröjsmål underrätta den i 5 § avsedda myndigheten angående fordran som vid prövning enligt första stycket funnits vara betalningsgrundande.

9 §

Bestrider arbetsgivaren att arbetstagaren har fordran och framgår ej vid kronofogdemyndighetens prövning enligt 8 § att fordringen föreligger, skall myndigheten hänvisa arbetstagaren att inom en månad väcka talan mot arbetsgivaren, vid äventyr att arbetstagaren förlorar sin rätt till betalning

enligt garantin. Om arbetsgivaren bestrider en del av fordringen, har vad som nu sagts motsvarande tillämpning på den delen.

Finner kronofogdemyndighet i annat fall än som avses i första stycket att arbetstagarens fordran icke omfattas av garantin, får arbetstagaren föra talan mot beslutet genom besvär. I fråga om sådan besvärstalan har bestämmelserna i utsökningslagen (1877: 31 s. 1) om klagan över utmätning i allmänhet motsvarande tillämpning. Mot hovrätts beslut får dock talan icke föras.

10 §

I fråga om utbetalat garantibelopp inträder staten i arbetstagarens rätt mot konkursgäldenären. Utdelning i konkursen för arbetstagarens fordringar som avses i 2 § tillfaller staten intill detta belopp.

11 §

Överlåtes fordran, har förvärvaren rätt till garantibelopp enligt denna lag endast om förvärvet skett sedan konkursbeslutet meddelats och förvärvaren är arbetstagarorganisation i vilken överlåtaren är medlem eller fond i vars förvaltning organisationen deltar.

12 §

Har någon genom oriktiga uppgifter eller på annat sätt förorsakat att betalning enligt denna lag utgått obehörigen eller med för högt belopp, eller har någon i annat fall obehörigen eller med för högt belopp uppburit ersättning och har han skäligen bort inse detta, skall återbetalning ske av vad som betalats för mycket. Föreligger särskilda skäl, får återbetalningsskyldighet efterges helt eller delvis.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1971 men tillämpas ej beträffande fordran som gjorts eller kunnat göras gällande i konkurs, i vilken beslut om egendomsavträde meddelats före nämnda dag.

2) Förslag

till

Lag**om ändring i konkurslagen (1921:225)**

Härigenom förordnas, att 185 § konkurslagen (1921: 225) skall ha nedan angivna lydelse.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*185 §.¹

Finner konkursdomaren, — — — — — närmaste förman.

2) Konkursdomaren skall, där det prövas erforderligt, förordna en god man att taga vård om gäldenärens bo. Har icke till konkursdomaren ingivits av gäldenären under edsförpliktelse underskriven förteckning över hans tillgångar och skulder med uppgift å varje borgenärs namn, *bo-ningsort* och postadress, *så ock* å de böcker och andra handlingar, som röra boet, skall god man alltid förordnas; *och åligge det* i sådant fall gode mannen att ofördröjligen upprätta och till konkursdomaren inkomma med förteckning, som nyss sagts. Vid bouppteckningsförrättningen skall gäldenären vara tillstädes och under edsförpliktelse redligen uppgiva boet.

2) Konkursdomaren skall, där det prövas erforderligt, förordna en god man att taga vård om gäldenärens bo. Har icke till konkursdomaren ingivits av gäldenären under edsförpliktelse underskriven förteckning över hans tillgångar och skulder med uppgift *om dels* varje borgenärs namn och postadress, *dels i vad mån skuld avser lön eller pension och dels* de böcker och andra handlingar, som röra boet, skall god man alltid förordnas. *Det åligger* i sådant fall gode mannen att ofördröjligen upprätta och till konkursdomaren inkomma med förteckning, som nyss sagts. Vid bouppteckningsförrättningen skall gäldenären vara tillstädes och under edsförpliktelse redligen uppgiva boet.

3) Framgår ej — — — — — sådan edgång.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1971. Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om konkurs, i vilken beslut om egendomsavtråde meddelats före nämnda dag.

¹ Senaste lydelse 1946: 809.

3) Förslag
till
Lag
om lönegarantiavgift

Härigenom förordnas som följer.

1 §

Arbetsgivaravgift för finansiering av statlig lönegaranti enligt lagen (1970: 000) om statlig lönegaranti vid konkurs (lönegarantiavgift) erlægges till staten enligt denna lag.

2 §

Arbetsgivare erlägger årligen lönegarantiavgift med belopp som motsvarar en femtiondels procent av summan av vad arbetsgivaren under året utgivit som lön till arbetstagare i pengar eller naturaförmåner i form av kost eller bostad eller, i fall som avses i 3 kap. 2 § andra stycket sista punkten lagen (1962: 381) om allmän försäkring, annan ersättning för utfört arbete.

Vid beräkningen av avgiften tages icke hänsyn till arbetstagares lön eller ersättning i vad den för år räknat överstiger sju och en halv gånger det vid årets ingång gällande basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring. Hänsyn tages ej heller till arbetstagare, vars lön under året understigit trehundra kronor, såvida fråga ej är om arbetstagare som avses i 1 § första stycket förordningen (1958: 295) om sjömansskatt. Vidare bortses vid denna beräkning från arbetstagare, som icke är obligatoriskt försäkrad enligt lagen (1954: 243) om yrkesskadeförsäkring, om ej fall som avses i 3 kap. 2 § andra stycket sista punkten lagen om allmän försäkring är för handen.

3 §

Med arbetsgivare avses i denna lag den som enligt 19 kap. 1 § lagen (1962: 381) om allmän försäkring skall erlægga avgift till sjukförsäkring.

4 §

Lönegarantiavgifterna föres till en fond, som förvaltas enligt grunder som Konungen fastställer.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1971.

4) Förslag

till

Lag**om ändring i förordningen (1959:552) angående uppbörd av vissa avgifter enligt lagen om allmän försäkring, m. m.**

Härigenom förordnas, att 1 och 2 §§ förordningen (1959:552) angående uppbörd av vissa avgifter enligt lagen om allmän försäkring, m. m.¹ skall ha nedan angivna lydelse.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

1 §.

Angående debitering och uppbörd av avgifter från arbetsgivare enligt lagen om allmän försäkring samt avgift för obligatorisk försäkring i riksförsäkringsverket enligt lagen om yrkesskadeförsäkring jämte tilläggsavgift enligt 39 § sistnämnda lag och avgiftstillägg jämlikt 14 § lagen angående omreglering av vissa ersättningar enligt lagen den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete m. m. ävensom *avgift* enligt förordningen angående byggnadsforskningsavgift skall gälla vad nedan stadgas.

Angående debitering och uppbörd av avgifter från arbetsgivare enligt lagen om allmän försäkring samt avgift för obligatorisk försäkring i riksförsäkringsverket enligt lagen om yrkesskadeförsäkring jämte tilläggsavgift enligt 39 § sistnämnda lag och avgiftstillägg jämlikt 14 § lagen angående omreglering av vissa ersättningar enligt lagen den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete m. m. ävensom *avgifter* enligt förordningen angående byggnadsforskningsavgift *och lagen om lönegarantiavgift* skall gälla vad nedan stadgas.

Avgift jämte — — — — — verket bestämmer.

2 §.

I denna — — — — — skall bestämmas.

Såvitt gäller beräkning av avgiftsunderlag för avgift till sjukförsäkringen och försäkringen för tilläggs-pension skall med lön enligt denna

Såvitt gäller beräkning av avgiftsunderlag för avgift till sjukförsäkringen och försäkringen för tilläggs-pension *samt för lönegarantiavgift*

¹ Förordningen omtryckt 1962: 396.
Senaste lydelse av rubriken 1962: 396.

(Nuvarande lydelse)

förordning förstås jämväl sådan ersättning, som enligt 3 kap. 2 § andra stycket sista punkten eller 11 kap. 2 § andra stycket lagen om allmän försäkring anses såsom inkomst av anställning.

(Föreslagen lydelse)

skall med lön enligt denna förordning förstås jämväl sådan ersättning, som enligt 3 kap. 2 § andra stycket sista punkten eller 11 kap. 2 § andra stycket lagen om allmän försäkring anses såsom inkomst av anställning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1971.

Vid debitering enligt 20 § första stycket av arbetsgivares preliminära avgift för åren 1971 och 1972 skall hänsyn tagas även till avgiftsuttaget enligt lagen (1970:000) om lönegarantiavgift.

Motionsyrkandena

I *motionerna I: 1376* av herr Johan Olsson och *II: 1601* av herrar Gustafsson i Stenkyrka och Börjesson i Glömminge hemställas »att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 201 beslutar, att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till riksdagen om utvidgning av systemet med lönegaranti vid konkurs till att omfatta även företagare i enlighet med vad som anförts i motionen».

I *motionerna I: 1377* av herr Johan Olsson och *II: 1600* av herr Dockered m. fl. hemställas »att riksdagen vid sin behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 201 beslutar att 10 § i förslaget till lag om statlig lönegaranti vid konkurs ges följande lydelse:

I fråga — — — detta belopp. Ingår fast egendom eller tomträtt i konkursboet gäller förmånsrätt, som tillkommer innehavare av in-teckning i den fasta egendomen eller i tomträtten, före förmånsrätt, som tillkommer för utbetalat garantibelopp.»

I *motionerna I: 1378* av herr Karl Pettersson m. fl. och *II: 1599* av herr Andersson i Örebro m. fl. hemställas »att riksdagen måtte besluta med ändring av proposition nr 201

att lönegarantin skall finansieras över budgeten,

att garantin omfattar alla kategorier löntagare med undantag av sådana med betydande ägareintresse i det konkursdrabbade företaget,

att rätten till lönegaranti kvarstår oavsett till vem överlåtelse har skett och

att vederbörande utskott måtte utarbeta härför erforderlig lagtext».

I *motionerna I: 26* av herr Hans Petersson och *II: 31* av herrar Sjöholm och Andersson i Örebro hemställas »att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t begära utredning och förslag till sådan ändring i konkurslagstiftningen att löntagarens rätt bättre tillgodoses enligt i motionen angivna riktlinjer».

Beträffande de skäl motionärerna åberopar till stöd för sina yrkanden får utskottet — i den mån redogörelse därför inte lämnas i utskottets yttrande — hänvisa till *motionerna I: 1376*, *II: 1600*, *II: 1599* och *II: 31*.

Inledning

Arbetstagarnas löneskydd när företag går i konkurs är ofullständigt. Lönefordringarna har visserligen förmånsrätt till betalning. Det händer emellertid inte så sällan att arbetstagarnas fordringar på inestående lön är värdelösa därför att konkursboet praktiskt taget saknar tillgångar. Även om löneanspråken blir helt eller delvis tillgodosedda, tvingas arbetstagarna ofta att vänta ganska länge på betalning.

Frågan om att trygga arbetstagarnas lönefordringar vid konkurs har på senare tid tilldragit sig åtskillig uppmärksamhet. Inom inrikesdepartementet har upprättats en i maj 1970 dagtecknad promemoria (Stencil In 1970: 3) med förslag till lag om offentlig lönegaranti vid konkurs, m. m. Förslaget innebär att staten fr. o. m. den 1 januari 1971 skall garantera lönefordringarna.

Efter remiss har yttranden över promemorian avgetts av hovrätten över Skåne och Blekinge, hovrätten för Västra Sverige, lagberedningen, riksförsäkringsverket (RFV), kammarkollegiet, statskontoret, centrala folkbokförings- och uppborädsnämnden (CFU), exekutionsväsendets organisationsnämnd (EON), länsstyrelserna i Stockholms, Östergötlands, Jönköpings, Malmöhus, Göteborgs och Bohus samt Västernorrlands län, sjölagskommittén, Folksam, Föreningen Sveriges häradshövdingar och stadsdomare (domarföreningen), Föreningen Sveriges kronofogdar, Försäkringskassaförbundet, Landsorganisationen i Sverige (LO), Riksförbundets Landsbygdens folk (RLF), Svensk industriförening, Svenska arbetsgivareföreningen (SAF), Svenska bankföreningen, Svenska företagares riksförbund, Svenska kommunförbundet, Svenska landstingsförbundet, Sveriges advokatsamfund, Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), Sveriges arbetsgivareförening för hotell och restauranger, Sveriges arbetsledareförbund (SALF), Sveriges grossistförbund, Sveriges hantverks- och industriorganisation (SHIO), Sveriges industriförbund, Sveriges lantbruksförbund och Tjänstemännens centralorganisation (TCO).

Fem länsstyrelser har bifogat yttranden från ett antal kronofogdemyndigheter, en lokal skattemyndighet, en handelskammare och ett fackligt centralorganisationsdistrikt.

RLF har uttalat att förbundet helt ansluter sig till vad lantbruksförbundet har anfört och Sveriges grossistförbund har instämt i de synpunkter som har framförts av SAF och industriförbundet. Svensk industriförening har förklarat sig tillstyrka promemorians förslag i befintligt skick.

Sveriges köpmannaförbund har avstått från att yttra sig.

Departementschefen

Vid lagrådsremissen anförde *föredragande departementschefen, statsrådet Holmqvist*, bl. a. följande (avsnitt 4 i propositionen).

4.1 Allmänna synpunkter

Skyddet för arbetstagarna när de på grund av arbetsgivarens obestånd inte kan få ut sina lönefordringar är ofullständigt. Visserligen har arbetstagarna vid arbetsgivarens konkurs förmånsrätt till betalning för sina lönefordringar. Men lönefordringarna är trots detta ofta värdelösa på grund av att konkursboet praktiskt taget saknar tillgångar. Även om löneanspråken blir helt eller delvis tillgodosedda, kan arbetstagarna få vänta ganska länge på betalning.

Från fackligt håll har det sedan länge varit ett önskemål att arbetstagarnas löneskydd i nu angivna hänseenden skall förstärkas. Önskemålen har så till vida tillgodosetts som man inom vissa konjunkturkänsliga branscher inom LO-området, nämligen måleri-, byggnads- och plåtslageribranscher, har bildat särskilda fonder för att trygga bl. a. arbetslöner. Fonderna har bildats efter överenskommelser mellan arbetsmarknadens parter. Bortsett från dessa fonder saknar arbetstagarna f. n. den trygghet som ett garanterat löneskydd erbjuder.

De nuvarande förhållandena är otillfredsställande. Starka sociala skäl talar för att arbetstagarnas lönefordringar alltid infrias, när arbetsgivaren är på obestånd. Även intresset av att åstadkomma rättvisa mellan olika arbetstagare inbördes talar för att arbetstagarnas lönefordringar tryggas. Det är sålunda ofta tillfälligheter som avgör om en arbetstagare råkar vara anställd vid ett företag som inte är ekonomiskt bärkraftigt eller som kommer på obestånd.

Antalet företag som läggs ned har på senare år tenderat att öka. Också antalet konkurser har stigit under den senaste tiden. De nu anförda förhållandena gör behovet av att förstärka arbetstagarnas löneskydd än mer trängande.

För att åstadkomma en förstärkning av arbetstagarnas löneskydd bör enligt min mening främst två alternativa handlingsvägar övervägas. Den ena är att staten genom lagstiftning garanterar arbetstagarna rätt till avtalade löner och själv ombesörjer utbetalningen av dessa (lagstiftningsvägen). Den andra vägen är att lönerna i vidare omfattning än f. n. garanteras genom avtal mellan arbetsmarknadens parter (avtalsvägen).

I den inom inrikesdepartementet utarbetade promemorian har förslag lagts fram till en statlig lönegaranti vid konkurs. Man har alltså i prome-

morian förordat en lösning via lagstiftning. Förslaget har vid remissbehandlingens fått ett mycket gynnsamt mottagande. Remissinstanserna har genomgående vitsordat behovet av att skapa en lönegaranti. Inte någon remissinstans har gjort erinringar mot att man i promemorian valt att lösa trygghetsfrågan via lagstiftning. Också enligt min mening är lagstiftningsvägen att föredra framför avtalsvägen. Jag vill särskilt peka på att ett statligt garantisystem kommer att avse alla arbetstagare. Dessutom kan administrationen i ett sådant system göras ganska enkel så att administrationskostnaderna blir begränsade.

Innan jag går vidare vill jag nämna att det i nordiska rådet nyligen har väckts ett medlemsförslag av innehåll att rådet skall rekommendera regeringarna att genomföra ett enhetligt lönegarantisystem vid konkurs (A 296/j). I förslaget hänvisas till inrikesdepartementets promemoria.

En svårighet med ett statligt garantisystem är att finna den lämpligaste formen för finansieringen. I promemorian har föreslagits finansiering genom en särskild arbetsgivaravgift som skall tas ut i samband med uppbörd av den allmänna arbetsgivaravgiften enligt förordningen (1968:419) om allmän arbetsgivaravgift. Det har emellertid även uttalats att förslaget inte bör ses som en definitiv lösning utan att frågan kan behöva omprövas i samband med att ställning tas till det väntade förslaget från KSA-utredningen om ett allmänt arbetslöshetsskydd. Hos remissinstanserna har förslaget om en finansiering med arbetsgivaravgifter mött visst motstånd. En stark opinion finns för en finansiering via statsbudgeten. Jag återkommer till finansieringsfrågan i samband med att jag anmäler ärendet på nytt sedan lagrådets yttrande över i ärendet upprättade lagförslag föreligger.

Tillämpningsområdet för den statliga lönegarantin har i promemorian bestämts till de fall när arbetsgivaren har gått i konkurs. Domarföreningen har i sitt remissyttrande ifrågasatt om inte begränsningen av löneskyddet till konkurssituationen är onödigt snäv. Jag kan hålla med föreningen om att borgenärer i allt större omfattning nöjer sig med institutet utmätningssed för att få klarhet i om gäldenären har tillgångar, men jag är tveksam om detta gäller också när gäldenären är företagare. Oavsett hur det förhåller sig härmed vill jag emellertid påpeka, att utmätningsseden enligt lagstiftningen i ämnet avser endast gäldenärens tillgångar. Bortsett från den fordran som innehas av borgenären lämnas gäldenärens skulder helt utanför. Under sådana förhållanden lämpar sig institutet inte som grund för utbetalningar av garantibelopp. Jag tror f. ö. inte att det är till någon allvarlig olägenhet för löneborgenärerna att utmätningssedsfallen — liksom också ackordsfallen — lämnas utanför ett garantisystem. Enligt min mening är det sålunda framför allt när arbetsgivarens verksamhet måste avvecklas genom konkurs som arbetstagaren kan bli utan betalning. En begränsning av tillämpningsområdet till konkurssfallen kan visserligen föranleda att antalet konkurser ökar. Denna ökning torde emellertid inte bli av

så stor omfattning att den bör få påverka ställningstagandet i fråga om tillämpningsområdet för lönegarantin.

I sammanhanget vill jag understryka att det garantisystem som föreslås i det följande innefattar sådan prövning av lönefordringarna i varje konkurs att utrymmet för missbruk i tillfredsställande omfattning förhindras (se vidare ang. prövningen av lönefordringarna under 4.3 och 4.5).

Promemoriaförlaget anknyter till gällande ordning för avveckling av företag genom konkurs. Den lagstiftning som reglerar konkursförfarandet finns i 17 kap. HB och KL. Hela detta rättsområde ses f. n. över. Av särskilt intresse är att Kungl. Maj:t i en nyligen framlagd proposition (1970: 142) har föreslagit riksdagen att anta förslag till förmånsrättslag, som skall ersätta förmånsrättsordningen i 17 kap. HB. Förmånsrättslagen föreslås träda i kraft först den 1 januari 1972. Eventuella ändringar i KL som kan vara av betydelse för uppbyggnaden av ett statligt garantisystem får förutsättas träda i kraft ännu senare. Ett statligt garantisystem för lönefordringar bör emellertid börja tillämpas så snart som det är tekniskt möjligt. Detta innebär att man i förevarande sammanhang bör — som också har skett i promemorian — bortse från det pågående arbetet med översyn av lagstiftningen om konkursförfarandet. I stället får tillses att man vid ifrågasvarande översyn beaktar tillkomsten av det statliga garantisystemet för lönefordringar vid konkurs.

I promemorian har föreslagits att den statliga garantin i princip skall motsvara det s.k. löneprivilegiet eller de löne- och pensionsfordringar som f. n. har förmånsrätt enligt 17 kap. 4 § HB. Någon erinran mot att på detta sätt knyta lönegarantin till löneprivilegiet har inte kommit fram vid remissbehandlingen. Även jag anser att en sådan anknytning är lämplig för att bestämma lönegarantins omfattning (se härom vidare under 4.2). Från tjänstemannahåll har emellertid uttalats oro för att en ny förmånsrättsordning kommer att innebära vissa väsentliga försämringar för löneborgenärerna och att detta i sin tur skall påverka lönegarantins omfattning. Med anledning härav vill jag erinra om att i det för riksdagen nyligen framlagda förslaget till förmånsrättslag inte föreslås någon väsentlig ändring av löneborgenärernas förmånsrätt och att de ändringar som föreslås snarast är till löneborgenärernas fördel. Jag vill särskilt peka på förslagen att löneprivilegiet skall omfatta lönefordringar som har förfallit tidigast ett år före konkursansökningen och, i fråga om semesterlön eller semesterersättning som är intjänad innan konkursansökningen gjordes, vad som står inne för det löpande och de närmast föregående två kvalifikationsåren. Såvitt avser förhållandet mellan löneborgenärernas och inteckningsborgenärernas krav gäller enligt förslaget att de sistnämnda liksom hittills, om det är nödvändigt, skall vika för de förstnämnda (prop. 1970: 142 s. 5, 90, 92 och 135). I detta avseende innebär dock det framlagda förslaget till förmånsrättslag inget definitivt ställningstagande.

I en konkurs, särskilt inom byggnadsbranschen, bevakas ofta fordringar av underentreprenörer. Fordringarna avser till en del ersättning för entreprenörens egen och hans anställdas arbetsinsatser. SHIO har ansett att den statliga lönegarantin skall omfatta även sådana fordringar. Frågan huruvida en sådan utvidgning av garantins omfattning är motiverad kan emellertid inte besvaras utan närmare utredning. En sådan kan inte genomföras i detta sammanhang. I rättstekniskt hänseende gäller att den ram för garantins omfattning som dras upp genom anknytningen till löneprivilegiet inte tillåter den tänkta utvidgningen till underentreprenörernas fordringar. Dessa är f. n. inte utrustade med förmånsrätt (jfr prop. 1970: 142 s. 84). Jag anser på grund av det anförda att önskemålet om en vidgning av garantins omfattning till underentreprenörsfordringar inte kan tillgodoses i förevarande sammanhang.

På föranledande av vad en remissinstans har uttalat vill jag i sammanhanget understryka, att det statliga garantisystemet syftar till att trygga arbetstagarnas lönefordringar. Garantisystemet avser däremot inte att stödja en byggherre vars byggande hotas av blockad på grund av att byggentreprenören har kommit på obestånd.

4.2 Lönegarantins omfattning

Jag har redan i det föregående uttalat (4.1), att lönegarantin bör omfatta sådana lönefordringar som vid konkurs utgår med förmånsrätt enligt 17 kap. 4 § HB. Tyvärr är emellertid den avgränsning som har gjorts i ifrågasvarande lagrum inte i alla hänseenden fullt klar. Till detta kommer att det torde finnas anledning att bestämma lönegarantins omfattning i någon mån snävare än förmånsrätten. På grund härav kan man inte nöja sig med att hänvisa till 17 kap. 4 § HB när det gäller garantins omfattning.

I 17 kap. 4 § HB används inte *begreppet arbetstagare* utan i stället föråldrade beteckningar för två olika löntagarkategorier. Dessutom begränsas lönefordringarna i lagrummet tidsmässigt på olika sätt för de båda kategorierna. I promemorian har man pekat på dessa förhållanden men ansett att arbetstagarbegreppet ändå utan större olägenheter skulle kunna användas i en lönegarantilag. Remissinstanserna har inte haft något att erinra mot detta. För egen del har jag inte heller några betänkligheter. Jag vill tillägga att såväl arbetstagarbegreppet som en enhetlig tidsbegränsningsregel tagits upp i förslaget till förmånsrättslag (se 11 § första stycket nämnda förslag).

Genom anknytningen till löneprivilegiet blir vissa *personer i ledande ställning* i företag automatiskt utestängda från rätt till betalning enligt garantin. Om aktiebolag går i konkurs får sålunda vissa personer i ledande ställning i bolaget inte göra gällande lönefordringar annat än under särskilda förutsättningar (100 a § jämförd med 32 a § KL). Härutöver gäller,

när betalningsrätt i och för sig föreligger, att personer med väsentligt intresse i och bestämmande inflytande över ett företag i viss utsträckning har ansetts uteslutna från förmånsrätt i företagets konkurs, fastän någon lagbestämmelse därom inte finns. I promemorian har man pekat på den betydelse dessa förhållanden får för lönegarantins omfattning. Vid remissbehandlingen har från ett håll gjorts gällande att ytterligare inskränkningar beträffande personer i ledande ställning borde övervägas, medan det från ett annat håll har hävdats att gällande regler är för stränga mot sådana personer. Enligt min mening bör lönegarantin inte omfatta de här aktuella personernas lönekrav. Å andra sidan anser jag inte att det finns anledning att bestämma lönegarantins omfattning snävare än förmånsrätten på denna punkt. Jag finner därför — liksom man har gjort i promemorian — att det inte för lönegarantins vidkommande behövs någon specialreglering beträffande personer i ledande ställning i företag (jfr 11 § tredje stycket i förslaget till förmånsrättslag, prop. 1970: 142 s. 5 och 136—137).

I promemorian har föreslagits viss *beloppsbegränsning av lönegarantin*. Som stöd härför har åberopats främst att de sociala skäl som i första hand motiverar lönegarantin inte talar för att lönefordringar bör tryggas till obegränsade belopp. Beloppsbegränsningen har i promemorian bestämts till två gånger basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring.

Remissinstanserna har i allmänhet godtagit den föreslagna beloppsbegränsningen. Till de positivt inställda instanserna hör bl. a. LO. En hel del remissinstanser är emellertid tveksamma eller anser att maximiregeln innefattar en alltför snäv begränsning av varje arbetslagares garantibelopp. Bland de negativt inställda instanserna finns övriga i ärendet hörda löntagargorganisationer, nämligen TCO, SALF och SACO, och dessutom en hovrätt, Folksam, bankföreningen och advokatsamfundet.

Med ett undantag är remissinstanserna eniga om att lönegarantin bör begränsas till visst maximibelopp. Undantaget utgörs av TCO som föreslår att lönegarantin utformas så att den anställda tillförsäkras full ersättning för sin lönefordran. För egen del anser jag att TCO:s förslag leder för långt. Det är visserligen sant att förmånsrätten för lönefordringar i likhet med lönegarantin är betingad av sociala skäl och att det därför kan synas omotiverat att till skillnad från förmånsrätten beloppsbegränsa lönegarantin. Emellertid är det enligt min mening inte påkallat att staten skulle garantera lönefordringar i samma vida omfattning som de utgår med förmånsrätt. Som har uttalats i promemorian kan även kostnadsskäl anföras för en beloppsbegränsning. Jag ansluter mig därför till den meningen att en sådan begränsning behövs.

Vid remissbehandlingen har framkommit två förslag till maximigräns. Enligt det ena bör maximigränsen sättas vid tre gånger basbeloppet. Enligt det andra förslaget skall garantin maximalt utgöra två basbelopp eller minst 75 procent av den sammanlagda betalningsgrundande fordringen. Av dessa

båda lösningar föredrar jag den första. Basbeloppet är för september månad 1970 6 400 kr. (SFS 1970:515). Som en remissinstans har uttalat bör det garanterade beloppet lämpligen motsvara lön för en eller två månader före konkursbeslutet och för skälig uppsägningstid och dessutom normala fordringar på ackordsersättning, provision m. m. Om man sätter maximigränsen vid tre gånger basbeloppet bör det rimligtvis i det stora flertalet fall vara tillräckligt för dessa behov. Jag föreslår således att betalning enligt lönegarantin skall utgå med högst tre basbelopp för varje arbetstagare.

Ett par remissinstanser har påpekat att beloppsbegränsningen kan kringgå av en arbetstagare, vars lönefordran uppgår till högre belopp än det garanterade. Arbetstagaren kan nämligen försätta gäldenären i konkurs gång efter annan till dess han har fått ut garantibelopp som fullt ut motsvarar hans lönefordran. En sådan ordning bör inte godtas. I förvaltar-konkurser bör arbetstagaren inte kunna ställa anspråk på garantin sedan väl konkursen har avslutats. I sammanhanget vill jag påpeka att arbetstagaren blir underrättad om konkursen, om löneskulden är upptagen i bo-uppteckningen (jfr 2.2). Dessutom kan arbetstagaren regelmässig antas få bistånd av sin fackliga organisation vid bevakning eller efterbevakning av sin fordran. Har konkursen handlagts som fattigkonkurs, måste man emellertid vara mera tillmötesgående mot arbetstagaren. Betalning enligt lönegarantin bör sålunda kunna ske även efter det att en sådan konkurs har avskrivits. För att utredningen om lönefordringar inte skall ligga oavslutad under lång tid har i promemorian föreslagits att fordran som blir känd sedan mer än ett år har förflutit efter det att konkursen avskrevs skall lämnas utan avseende. En sådan föreskrift bör införas. Som remissinstanserna har uttalat bör den emellertid kompletteras med en bestämmelse att vad som har utgjort en arbetstagares betalningsgrundande fordran i en konkurs inte kan återopas för utbetalning med anledning av en senare konkurs, även om fordringen inte har gjorts gällande i den första konkursen. En arbetstagares betalningsgrundande fordran i en konkurs är en sådan som har uppkommit innan beslutet om egendomsavträde meddelades (100 § KL).

Anknytningen till 17 kap. 4 § HB har bl. a. den fördelen att lönegarantin kommer att omfatta allt som kan hänföras till avlöningsförmån på grund av anställning. Frågan om den verkliga karaktären hos en lönefordran torde därför i allmänhet inte behöva vålla några problem i ett garantisystem. Beträffande en typ av lönefordran kan man emellertid vara tveksam om hur systemet lämpligen bör utformas. Jag åsyftar *fordran på lön under skälig uppsägningstid*.

Inledningsvis vill jag därvid påpeka att, om konkursboet inträder i tjäns-teavtalet, arbetstagarens lönekrav för tiden därefter blir massafordran och frågan om förmånsrätt och utbetalning av garantibelopp i motsvarande mån inaktuell. Men om konkursboet säger upp arbetstagaren uppkommer frågan hur lång uppsägningstid som ur garantisystemets synvinkel bör godtas. En-

ligt min mening bör uppsägningstiden inte regleras särskilt. Allmänna regler bör i stället gälla i detta hänseende. Detta innebär att vid bedömandet av vad som är skälig uppsägningstid i konkurs hänsyn tas till bl. a. anställningstidens längd och art. Finns uppsägningstid föreskriven i tjänsteavtal eller kollektivavtal bör den normalt godtas. Ersättning för längre uppsägningstid än sex månader bör emellertid aldrig medges (jfr 11 § första stycket förslaget till förmånsrättslag, prop. 1970: 142 s. 5 och 90 f).

I promemorian har uttalats att, om arbetstagaren under uppsägningstiden lyfter lön från ny anställning, ett häremot svarande belopp skall dras av från hans förmånsberättigade utdelning i konkursen. Någon bestämmelse i ämnet finns inte men gällande rätt anses ändå ha denna innebörd. I första hand avses därvid det fall att arbetstagaren utan erinran från arbetsgivaren/konkursboet har tagit anställning på annat håll och att arbetstagarens anspråk har karaktär av ren lönefordran. Avräkning torde emellertid skolaske även när ersättning utgår med ett på förhand fixerat belopp. Det synes sålunda bli allt vanligare att man i kollektivavtal sanktionerar skyldigheten att iaktta uppsägningstid med föreskrift om ersättning vilken utgår oberoende av storleken på den ekonomiska skada som uppsägningen i det enskilda fallet har medfört för arbetstagaren (jfr arbetsdomstolens dom nr 18/1968). I ett hovrättsbeslut har sådan standardersättning ansetts vara förenad med förmånsrätt enligt 17 kap. 4 § HB endast i den mån som den motsvaras av inkomstbortfall i anledning av arbetsavtalets hävande (hovrättens för Västra Sverige beslut 273/69). Beslutet har överklagats till högsta domstolen som ännu inte har avgjort målet.

Remissinstanserna har inte gjort någon invändning mot promemorians uttalande att avräkning skall ske för lön från ny anställning. Också jag anser den intagna ståndpunkten riktig. En arbetstagare bör sålunda inte till nackdel för övriga konkursborgenärer få dubbel kompensation i form av både förmånsberättigad utdelning i konkursen och lön från ny anställning. Inte heller utbetalning enligt lönegarantin bör äga rum när arbetstagaren får lön från ny anställning. Advokatsamfundet har i sitt remissyttrande uttalat önskemål om att man i garantilagen tar upp en automatiskt verkande avräkningsregel för det nu diskuterade fallet. Jag anser att önskemålet kan tillgodoses på det sättet att garantibelopp som avser fordran på lön under uppsägningstid får betalas ut efter hand under det uppsägningstiden löper. Häri- genom behöver sådana garantibelopp inte betalas ut i förskott. Betalning sker i stället först sedan man genom försäkran från arbetstagaren eller på annat sätt har konstaterat huruvida arbetstagaren har tagit anställning på annat håll. Garantibelopp som avser standardersättning får behandlas på samma sätt som fordran på lön under uppsägningstid. Om högsta domstolen i det nyssnämnda målet om standardersättning skulle fastställa att sådan ersättning alltid utgår med förmånsrätt enligt 17 kap. 4 § HB, betyder detta att garantibeloppet i sin helhet kan betalas ut i förskott. Regeln om suc-

2 — *Bihang till riksdagens protokoll 1970. 9 saml. 1 avd. Nr 79*

cessiv utbetalning av garantibelopp som avser fordran på lön under uppsägningstid är ändamålsenlig även för det fall att arbetstagaren under uppsägningstiden utför arbete för konkursboets räkning (se härom 5.1).

Enligt TCO är det tveksamt om avräkning bör ske även när arbetstagaren under uppsägningstiden uppbär arbetslöshetsersättning eller sjukpenning. På grund av anknytningen av lönegarantin till 17 kap. 4 § HB anser jag det även i dessa fall vara avgörande, om arbetstagaren kan sägas få dubbel kompensation eller inte. Anses dubbel kompensation föreligga, bör avräkning ske. Detta torde emellertid i allmänhet inte vara fallet i fråga om arbetslöshetsersättning. Jag vill sålunda peka på ett tämligen färskt rättsfall (NJA 1964 s. 476), där utbetalningen från arbetslöshetskassan hade ägt rum under förbehåll att återbetalning skulle ske i den mån arbetstagaren fick utdelning för sin i konkursen bevakade fordran på lön under samma tid. Högsta domstolen förklarade att laga grund saknades för att göra avdrag för den arbetslöshetsersättning som arbetstagaren hade uppburit.

I en konkurs kan förvaltaren när som helst under konkursförfarandet aktualisera frågan om *kvittning för motfordran* hos arbetstagaren. En arbetsgivare kunde tidigare helt kvitta bort arbetstagarens fordran på lön, förutsatt att arbetsgivarens motfordran i och för sig var kvittningssgill. Sannolikt gällde detta även om arbetsgivaren hade gått i konkurs. Genom tillkomsten av lagen (1970:215) om arbetsgivares kvittningsrätt har kvittningsfrågan kommit i ett nytt läge. I lagen föreskrivs att kvittning enligt huvudregeln får ske endast med arbetstagarens medgivande. Från regeln finns emellertid vissa begränsade undantag om s.k. tvångskvittning. Kvittning i konkurs mot en arbetstagares medgivande blir på grund av det anförda i fortsättningen säkerligen mera sällsynt än hittills. Undantagsvis kan väl frågan om tvångskvittning ändå förekomma. Enligt min mening bör utbetalning av garantibelopp inte ske, när konkursboet kvittar i överensstämmelse med lagen om arbetsgivares kvittningsrätt. Jag föreslår därför att garantibelopp som motsvarar sådan del av motfordringen med vilken kvittning får ske enligt lagen betalas ut först om det utrones att motfordringen icke föreligger.

I promemorian uttalas att *lönefordran som avser övertagen fordran på försäkringsavgift* bör ställas utanför garantisystemet. I överensstämmelse härmed grundar sådan fordran inte rätt till betalning enligt promemorians förslag. Förslaget har i denna del godtagits av remissinstanserna. TCO och SALF har emellertid i sammanhanget framhållit, att arbetstagarna själva i vissa fall måste bevaka fordringar på försäkringsavgifter. De åsyftade fallen inträffar framför allt när arbetstagarna är anställda vid företag som inte är anslutna till SAF. Med anledning härav vill jag påpeka att sådan lönefordran avseende försäkringsavgift som inte har överlåtits till annan utan

vidare måste anses betalningsgrundande enligt garantin, varför några problem inte uppkommer.

I promemorian föreslås att *pensionsfordringar* som utgår med förmånsrätt enligt 17 kap. 4 § HB skall omfattas av lönegarantin. De i lagrummet åsyftade pensionsfordringarna är sådana som har förfallit till betalning. Vid remissbehandlingen har det inte gjorts någon erinran mot förslaget. Inte heller jag har något att invända mot det.

Däremot har i promemorian sådan fordran på intjänad framtida pension som har förmånsrätt enligt 17 kap. 6 a § HB lämnats utanför garantisystemet. Denna ståndpunkt har kritiserats av några remissinstanser, bl. a. tre löntagarorganisationer. Jag kan förstå de kritiska synpunkterna. Förmånsrätten för framtida pension gäller de åldersgrupper (födda 1907 eller tidigare), som till ingen eller ringa del kommer i åtnjutande av allmän tilläggspension. Onekligen talar starka sociala skäl för att dessa pensionsfordringar får omfattas av lönegarantin. Från ekonomisk synpunkt är en sådan vidgning av lönegarantins omfattning av underordnad betydelse. Jag föreslår på grund av det anförda att lönegarantin får omfatta också pensionsfordringar som utgår med förmånsrätt enligt 17 kap. 6 a § HB.

Jag biträder ståndpunkten i promemorian att *konkursansökningskostnader* och *konkurskostnader* som borgenär har ålagts att utge enligt 188 § KL får omfattas av lönegarantin. Tre remissinstanser har, i motsats till vad promemorieförslaget förordat, föreslagit att dessa kostnader skall kunna betalas enligt garantin även om maximibeloppet därigenom överskrids. Med hänsyn till mitt förslag om en vidgning av maximibeloppet till tre basbelopp anser jag mig inte böra gå ifrån promemorieförslaget på den här punkten.

4.3 Tiden för utbetalning enligt lönegarantin m. m.

Ett lönegarantisystem skall inte bara syfta till att garantera arbetstagarna deras inestående lönefordringar vid arbetsgivarens konkurs. Det skall dessutom möjliggöra att arbetstagarna inte behöver vänta länge på betalning. I det hänseendet är de nuvarande förhållandena otillfredsställande. Gjorda undersökningar tyder på att arbetstagarna ofta får vänta på utdelning i konkurs under mer än sex månader efter konkursbeslutet (jfr 2.5.1 uppställning 3). Fullt så otillfredsställande torde förhållandena emellertid inte vara i praktiken. Underhandsutdelning torde sålunda vara ganska vanlig. Vidare kan erinras om de förut nämnda fonderna som tillhandahåller en del arbetstagare betalning på ett rätt tidigt stadium (se 2.4.2).

Givetvis skulle det vara bra om utbetalning av garantibelopp alltid kunde ske omedelbart efter konkursbeslutet. Emellertid måste utbetalningen föregås av en prövning huruvida betalningsgrundande fordran verkligen föreligger. I annat fall blir möjligheterna att missbruka garantisystemet

alltför stora. Den fråga som då uppkommer är hur prövningsförfarandet närmare bör utformas.

I tillgångskonkurs eller förvaltarkonkurs avvecklas konkursboet av en i särskild ordning utsedd förvaltare (se 2.2). Finns inte tillgångar till bestridande av konkurskostnaderna och ställs inte heller säkerhet för dessa handläggs konkursen i enkla former som s. k. fattigkonkurs (se 2.1).

Gemensamt för de båda konkursformerna är att bouppteckning alltid skall upprättas i ett inledande skede och att gäldenären skall beediga uppgifterna i denna. Bouppteckningen kommer ofta till under stor brådska för att man snabbt skall få en uppfattning i stort om konkursboets tillstånd. Uppgifter om löneskulder i bouppteckningarna är under sådana förhållanden inte alltid tillförlitliga och kan därför inte läggas till grund för utbetalning av garantibelopp.

I promemorian har man föreslagit olika former för prövning av lönefordringar i förvaltarkonkurser och fattigkonkurser. Beträffande förvaltarkonkurser har man knutit an till den i dessa konkurser tillämpade proceduren med bevakning av och anmärkning mot fordringar (se 2.2). Förslaget enligt promemorian innebär att lönefordringar som har blivit berättigade till utdelning i konkursen också är betalningsberättigade enligt lönegarantin. Bevaknings- och anmärkningsförfarandet är visserligen tidsödande. Det förefaller emellertid olämpligt att, när nu detta förfarande ändå finns, för garantisystemets vidkommande tillskapa en särskild ordning för prövning av lönefordringar. I likhet med remissinstanserna ansluter jag mig därför till förslaget.

I fattigkonkurser finns inte någon motsvarighet till bevaknings- och anmärkningsförfarandet. Inte heller finns det tillräcklig anledning att som en följd av garantisystemet tillskapa en sådan ordning för prövning av lönefordringar i fattigkonkurser. Den erforderliga prövningen av löneanspråk kan i stället i fattigkonkurserna ske under enklare och mindre tidsödande former än i förvaltarkonkurserna. Enligt promemorian skall prövningen äga rum på följande sätt. I motsats till vad som nu gäller skall bouppteckning i fattigkonkurs alltid ange i vad mån skulderna avser lön eller pension. Innehåller bouppteckningen uppgift om löne- eller pensionsskuld skall konkursdomaren underrätta en särskilt utsedd myndighet om detta och om tiden för edgångssammanträdet. Det skall sedan ankomma på myndigheten att fastställa om det i konkursen finns några fordringar som är betalningsgrundande enligt lönegarantin.

Remissinstanserna har godtagit förslaget i promemorian. Någon tvekan föreligger emellertid i fråga om valet av utredningsmyndighet. Till den frågan återkommer jag i ett senare avsnitt (se 4.5). Det har även ifrågasatts om inte utredningsmyndigheten utan dröjsmål bör underrättas om alla fattigkonkurser (se härom 5.1). Slutligen anser tre remissinstanser att utredningsmyndighetens medverkan vid edgångssammanträdet bör ges fasta for-

mer. I promemorian har man funnit detta obehövt främst under hänvisning till att staten i allmänhet är innehavare av skattefordringar i konkurser och att staten därför får agera vid sammanträdet redan i egenskap av skatteborgenär. I promemorian förutsätts alltså att staten inte har behörighet som borgenär på grund av lönegarantin som sådan utan får behörighet först genom att infria en lönefordran. Huruvida denna uppfattning är riktig kan sättas i fråga. Lönegarantin kan nämligen ses som ett legalt borgensansvar för staten och åtminstone i förvaltarkonkurser gäller, att en borgensman räknas som borgenär även innan han fullgjort någon del av sitt borgensansvar (se bl. a. 136 § andra stycket och 182 § KL samt NJA 1969 s. 338). Det kan därför hävdas att staten får agera som borgenär vid edgångssammanträde redan på grund av lönegarantin som sådan. Eftersom innebörden av gällande rätt på denna punkt är något oklar, behövs emellertid en uttrycklig bestämmelse i ämnet.

Jag föreslår på grund av det anförda att utredningsmyndigheten i egenskap av företrädare för staten skall ha behörighet som borgenär i fattigkonkurs, även om staten inte innehar fordringar i denna. Behörigheten som borgenär innebär bl. a. att myndigheten får ställa frågor till gäldenären vid edgångssammanträdet och framställa yrkande om edgång av anhörig till gäldenären eller annan som känner till konkursboet. Myndigheten får dessutom genom behörigheten möjlighet att ställa säkerhet för konkurskostnaderna och få konkursen i fortsättningen handlagd som förvaltarkonkurs.

Den föreslagna ordningen för prövning av löneanspråk leder enligt promemorian till att utbetalning av garantibelopp i allmänhet bör kunna ske, vid förvaltarkonkurser ungefär tre månader och vid fattigkonkurser en eller två månader efter konkursbeslutet. Som framgår av vad jag förut har sagt är detta en klar förbättring i jämförelse med den tid som en arbetstagare nu får vänta på betalning i förvaltarkonkurser. Försäkringskassaförbundet har pekat på att även kortvariga dröjsmål kan få olyckliga konsekvenser för arbetstagaren, t. ex. för frågan om pensionspoängens storlek för visst år. Detta är visserligen sant men förhållandena blir med det föreslagna garanti-systemet ändå avsevärt mycket bättre än f. n.

Enlig promemorian bör man emellertid inte stanna vid de nyss angivna tiderna för utbetalning av garantibelopp. Därför har man undersökt om arbetstagaren skulle kunna få sin lönefordran infriad ännu tidigare. I detta syfte har man övervägt om arbetstagaren skulle kunna få utnyttja rätten till lönegarantin genom att överlåta lönefordringen. Förvärvaren av lönefordringen skulle i så fall få lyfta garantibeloppet. Övervägandena har resulterat i att lönegarantin föreslås med visst undantag inte böra gälla till förmån för den som har förvärvat lönefordringen efter överlåtelse från arbetstagaren. Undantaget avser det fall att överlåtelsen har skett efter konkursbeslutet till arbetstagarorganisation, i vilken arbetstagaren är medlem, eller till fond som förvaltas av organisationen.

Det principiella förbudet mot överlåtelse av lönegarantin har i allmänhet tillstyrkts eller lämnats utan erinran. En del remissinstanser — t. ex. bankföreningen, SAF och industriförbundet — har emellertid uppfattningen att undantagsregeln har fått alltför snäv räckvidd. De anser att överlåtelse av lönegarantin bör få ske fritt sedan gäldenären har försalts i konkurs. I denna fråga vill jag understryka det principiellt betänkliga i att låta rätten till lönegarantin få utnyttjas innan det ännu har fastställts om någon sådan rätt verkligen föreligger. Man bör därför inte medge större avsteg från överlåtelseförbudet än som kan anses absolut nödvändigt och inte heller, som TCO har föreslagit, medge utbetalning av å contobelopp omedelbart efter det att bouppteckningen är färdigställd. Enligt min mening är f. ö. behovet att tillåta överlåtelser i större omfattning än enligt promemorieförslaget inte särskilt starka. Jag anser därför att det förslag till undantag från överlåtelseförbudet som promemorian innehåller bör godtas. Undantaget bör dock vidgas så att arbetstagararen kan överlåta lönegarantin efter konkursbeslutet även till en av hans arbetstagarorganisation och motsvarande arbetsgivarorganisation gemensamt förvaltd fond.

4.4 Finansieringen

Som jag redan har nämnt (4.1) kommer jag att anmäla finansieringsfrågan vid ett senare tillfälle.

4.5 Administrationen

Vissa centrala arbetsuppgifter i ett garantisystem bör fullgöras av organ med nära anknytning till konkursförfarandet. Jag åsyftar i första hand uppgifterna att klarlägga förutsättningarna för och påkalla utbetalning av garantibelopp. I promemorieförslaget har de nu nämnda arbetsuppgifterna anförtrotts, i förvaltarkonkurs förvaltaren och i fattigkonkurs kronofogdemyndigheten i den ort där gäldenären har sitt hemvist.

Mot valet av *förvaltaren såsom verkställande organ i förvaltarkonkurs* finns inte något att erinra. Genom att prövningen av lönefordringars existens och förmånsrätt knyts till bevaknings- och anmärkningsproceduren i förvaltarkonkurser (se 4.3), är förvaltaren tämligen given för uppgiften att påkalla utbetalning av garantibelopp. På den punkten råder också allmän enighet.

Förslag om *kronofogdemyndigheterna som utredningsmyndigheter i fattigkonkurser* har i allmänhet tillstyrkts eller lämnats utan erinran av remissinstanserna. EON framhåller exempelvis att kronofogdemyndigheterna torde vara väl lämpade för de föreslagna uppgifterna. Kronofogdemyndigheten i Stockholms distrikt förklarar att förslaget är riktigt med hänsyn till den goda kändedomen om gäldenären och hans förhållanden som kronofog-

demyndigheten i allmänhet har. I några remissyttranden, t. ex. advokatsamfundets, har man emellertid förordat, att uppgifterna att pröva lönefordringars existens och förmånsrätt samt att vara motpart i tvist med löneborgenär skall anförtros gode mannen. Med anledning härav vill jag framhålla följande.

Det skulle kräva ganska vidlyftiga ändringar i konkurslagstiftningen om gode mannen skulle anlitas som verkställande organ i fattigkonkurser. Sålunda skulle god man alltid behöva förordnas i fattigkonkurs i vilken finns löne- eller pensionsskuld. Dessutom måste sådan ändring vidtas att arvodet till gode mannen alltid blir säkerställt. Lagberedningen har visserligen föreslagit att den sistnämnda frågan skall lösas i förevarande sammanhang. Efter samråd med chefen för justitiedepartementet har jag emellertid funnit att det inte är lämpligt att nu ta ställning till beredningens förslag, som innebär att ersättningen till gode mannen i vissa fall skall utgå av allmänna medel.

Förfarandet vid prövning av lönefordringar i fattigkonkurser måste göras smidigt och enkelt (jfr under 4.3). Man bör vid utformningen av förfarandet utgå ifrån att de flesta ärendena utgörs av normalfall. Till skillnad från advokatsamfundet anser jag därför att den omständigheten att en god man kan ha större vana än en kronofogdemyndighet vid frågeställningar av det slag som uppkommer vid tvistiga fordringar i konkurs måste tillmätas mindre vikt i förevarande sammanhang. Att kronofogdemyndigheterna på ett tillfredsställande sätt skall kunna utreda och ta ställning till även de komplicerade fall, som undantagsvis uppkommer, tvivlar jag inte på. Inte heller finner jag — som advokatsamfundet — anledning att befara att kronofogdemyndigheterna i sin egenskap av skatteborgenärer får speciella svårigheter i det här aktuella utredningsarbetet. Det är därför enligt min mening mest ändamålsenligt att bygga upp förfarandet som en administrativ prövning hos kronofogdemyndigheterna. Någon annan statlig myndighet än kronofogdemyndigheterna kan f. ö. knappast komma i fråga och har inte heller föreslagits.

Sedan utbetalning av garantibelopp har skett och staten blivit innehavare av lönefordran, bör kronofogdemyndigheten ha att tillvarata statens rätt under det fortsatta förfarandet i förvaltarkonkurser.

I promemorian har förutsatts att man inom ramen för den kontinuerliga vidareutbildningsverksamhet som sker inom exekutionsväsendet skall anordna *lämplig utbildning för kronofogdar* i fråga om tillämpningen av 17 kap. 4 § HB. Flera remissinstanser, bl. a. LO och TCO, har understrukit vikten av att erforderlig utbildning skyndsamt anordnas. Också enligt min uppfattning är det angeläget med viss utbildningsverksamhet. Denna torde böra avse inte endast tillämpningen av 17 kap. 4 § HB utan även den verksamhet som i övrigt skall ombesörjas av kronofogdemyndigheterna i anslutning till lönegarantin. Det bör ankomma på EON att inom ramen för den utbild-

ningsverksamhet som EON fortlöpande bedriver anordna utbildning också i dessa avseenden. Frågan i vad mån detta är möjligt med utnyttjande av redan beviljade anslag får prövas i annat sammanhang.

Enligt promemorian bör *uppgiften att pröva lönefordringars existens och förmånsrätt samt påkalla utbetalning av garantibelopp fullgöras* av den som innehar eller uppehåller tjänst som *kronofogde*. I något remissyttrande har föreslagits att även kronofogdesekreterare skall ges behörighet att fullgöra uppgiften. För utredningsarbetet kan självfallet också annan exekutiv personal användas. Delegationsfrågorna kommer att anmälas i samband med övriga administrativa föreskrifter som behövs för garantisystemets genomförande.

I promemorian framhålls beträffande frågan om *lämplig myndighet för utbetalning av garantibelopp* jämte därmed sammanhängande administrativa uppgifter att ett nära samarbete med kronofogdemyndigheterna utgör ett väsentligt inslag i dessa. Under hänvisning bl. a. härtill förordas, att den myndighet som är centralmyndighet för administration och förvaltning av exekutionsväsendet, dvs. f. n. EON, skall handha dessa uppgifter inom garantisystemet.

Förslaget har godtagits från de flesta håll men flera remissinstanser ifrågasätter, om inte de arbetsuppgifter som enligt promemorian skall ankomma på EON i stället bör decentraliseras och åläggas länsstyrelserna. Dessa har liksom EON ett nära samarbete med kronofogdemyndigheterna. Länsstyrelserna har dessutom redan nu arbetsuppgifter av liknande karaktär som de här aktuella. Enligt min mening kan en rationell ordning för handläggning av garantiärendena uppnås även om dessa fördelas på länsstyrelserna. I sammanhanget vill jag påpeka, att det i vissa ärenden är nödvändigt med samverkan mellan utbetalningsmyndighet och konkursförvaltare. Denna samverkan torde underlättas om länsstyrelserna blir utbetalningsmyndigheter. Att automatisk databehandling kan komma att införas inom exekutionsväsendet bör inte hindra att länsstyrelserna görs till utbetalande myndigheter. Jag föreslår därför att länsstyrelserna skall ombesörja utbetalningen av garantibelopp och därmed sammanhängande administrativa arbetsuppgifter inom garantisystemet. Fördelningen av garantiärenden mellan länsstyrelserna inbördes får bli beroende av vilken domstol som i det enskilda ärendet har meddelat konkursbeslutet.

Beträffande frågan om *kostnaderna för administrationen* av garantisystemet vill jag framhålla, att dessa i huvudsak hänför sig till länsstyrelsernas verksamhet som utbetalningsmyndigheter och kronofogdemyndigheternas arbete som utredningsorgan i fattigkonkurser. De arbetsuppgifter som skall ankomma på länsstyrelserna torde i huvudsak kunna utföras med utnyttjande av tillgängliga personalresurser. Huruvida systemet kräver en förstärkning av personalresurserna inom kronofogdeorganisationen kan vara tveksamt. I några remissyttranden har gjorts gällande att man måste räkna

med att de tre största kronofogdemyndigheterna kommer att behöva förstärkas. Under alla omständigheter torde den personalökning som ett genomförande av systemet medför bli mycket begränsad. I den mån ökningen inte skulle rymmas inom ramen för beviljade anslag kan Kungl. Maj:t besluta om anslagsöverskridanden. För nästkommande budgetår får personalökningen beaktas i arbetet på den statsverksproposition som skall läggas fram i januari 1971. Jag vill tillägga att jag på den här punkten har samrått med chefen för civildepartementet.

Lagrådet

Lagrådet har i sak lämnat förslagen utan erinran.

Beträffande frågan om löneprivilegiets omfattning och löneborgenärernas förmånsrätt i förhållande till inteckningsborgenärernas anförde lagrådet följande.

I lagrådets utlåtande den 15 juni 1970 över förslag till förmånsrättslag (se prop. 1970 nr 142) berörde lagrådet frågan om löneprivilegiets omfattning och löneborgenärernas förmånsrätt i förhållande till inteckningsborgenärernas. Bland annat anmärktes att i vissa remissyttranden påyrkats ändringar i dessa hänseenden och att departementschefen, under hänvisning till förslag i det ämne som avses med förevarande remiss, förklarat sig ej vara beredd att då föreslå några ändringar. Lagrådet yttrade att förslaget till förmånsrättslag i nämnda hänseenden sålunda vore att anse såsom ett provisorium i avvaktan på lagstiftning om löneskydd vid konkurs samt att, då bestämmelserna därom kunde vara ägnade att påverka inteckningsborgenärernas ställning, lagrådet förutsatte att hithörande spörsmål särskilt beaktades i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

I remissyttranden över departementspromemorian angående offentlig lönegaranti vid konkurs har från skilda håll ånyo framkommit yrkanden beträffande förmånsrättsförhållandet mellan lönefordringar och fastighetsinteckningar samt uttalats, att frågan härom kommit i ett nytt läge genom den offentliga lönegarantin och borde lösas i detta sammanhang.

I remissprotokollet har departementschefen anmärkt att förslaget till förmånsrättslag icke innebure något definitivt ställningstagande såvitt gällde förhållandet mellan löneborgenärerna och inteckningsborgenärerna.

På grund av vad de föredragande departementscheferna sålunda anført vid remisserna till lagrådet av förslagen till förmånsrättslag och nu förevarande lag utgår lagrådet från att ovan berörda förmånsrättsfrågor kommer att upptagas till fortsatt prövning. Det finnes enligt lagrådets mening anledning befara att införandet av lönegarantin kan medföra en viss ökning av lönefordringarna i konkurser. En sådan utveckling skulle förstärka de skäl som åberopats för att ändra förmånsrättsordningen. Lagrådet — som

saknar tillräckligt underlag för att bedöma hur en sådan ändring närmare bör utformas — anser att lagstiftningsfrågan bör bringas till avgörande innan den nya förmånsrättslagen träder i kraft den 1 januari 1972.

Utskottet

I detta utlåtande behandlas propositionen nr 201 angående statlig lönegaranti vid konkurs jämte tre i anledning av propositionen väckta motionspar och två vid riksdagens början väckta likalydande motioner rörande lönefordringar i konkurs.

I propositionen föreslås att staten skall svara för betalning av arbetstagares fordran hos arbetsgivare som efter den 1 januari 1971 försätts i konkurs. De fordringar som skall omfattas av denna garanti är sådana löne- och pensionsfordringar som har förmånsrätt i konkursen. Betalning utgår för varje arbetstagare med sammanlagt högst ett belopp som motsvarar tre basbelopp enligt lagen om allmän försäkring. Garantibelopp betalas i förvaltarkonkurs när bevakad fordran som omfattas av garantin lämnats utan anmärkning eller senare blivit utdelningsgill. Vid s. k. fattigkonkurs betalas garantibelopp när fordran efter prövning av kronofogdemyndighet funnits vara betalningsgrundande. Staten inträder i fråga om utbetalat garantibelopp i arbetstagarens rätt mot konkursgäldenären.

Lönegarantin skall enligt förslaget finansieras genom arbetsgivaravgifter. Tills vidare skall en särskild lönegarantiavgift tas ut med 0,02 % av det avgiftsunderlag som gäller för beräkning av arbetsgivaravgiften till sjukförsäkringen.

Det framlagda förslaget anknyter till den ordning för avveckling av företag genom konkurs som nu gäller enligt bestämmelser i konkurslagen och 17 kap. handelsbalken. Denna lagstiftning är för närvarande föremål för reformarbete. Av särskilt intresse är att Kungl. Maj:t i proposition 1970: 142 framlagt förslag till förmånsrättslag, vilken avses skola ersätta förmånsrättsordningen i 17 kap. handelsbalken från den 1 januari 1972. Propositionen behandlas av utskottet i utlåtandet 1970: 80. Ändringar i konkurslagen förutsätts träda i kraft ännu senare. Departementschefen framhåller i propositionen nr 201 att man i förevarande sammanhang bör bortse från det sålunda pågående arbetet med översyn av lagstiftningen om konkursförfarandet och i stället vid denna översyn beakta det garantisystem för lönefordringar vid konkurs som nu föreslås.

Utskottet delar den uppfattning, som ligger bakom departementschefens nyssnämnda ställningstagande, nämligen att så starka sociala skäl talar för en förstärkning av arbetstagarnas löneskydd i konkurs att en lagstiftning härom bör träda i kraft så snart det är tekniskt möjligt. Utskottet kan också ansluta sig till den principiella utformningen av de framlagda förslagen, innebärande att staten genom lagstiftning garanterar arbetstagarnas löner

och själv ombesörjer utbetalningen av dessa. Även förslagens enskildheter är enligt utskottets mening genomgående väl avvägda. I enlighet härmed upptager utskottet till närmare behandling endast de spörsmål som aktualiserats genom väckta motioner eller som eljest tilldragit sig utskottets särskilda intresse.

Utskottet vill till en början understryka att betalning enligt den föreslagna garantin skall utgå helt oberoende av om tillgångarna i konkursboet förslår till att täcka förekommande löne- och pensionsfordringar. Det kan måhända förefalla omotiverat att staten träder in i sådana fall då det vid konkursutbrottet är helt klart att löneanspråken kan tillgodoses fullt ut. Lönegarantisystemet syftar emellertid inte bara till att garantera arbetstagarna deras inestående lönefordringar vid arbetsgivarens konkurs utan skall dessutom möjliggöra betalning till arbetstagarna utan oskäligt dröjsmål. I detta hänseende är de nuvarande förhållandena otillfredställande; arbetstagarna får ofta vänta på utdelning i konkurs under mer än sex månader efter konkursbeslutet. Mot denna bakgrund bör någon tvekan inte råda om att lönegarantisystemet bör bli tillämpligt i varje konkurs där det förekommer lönefordringar av det slag garantin avser.

Som inledningsvis angivits skall enligt propositionen det föreslagna garantisystemet finansieras genom en särskild arbetsgivaravgift, som tas ut i samband med uppbörden av den allmänna arbetsgivaravgiften till sjukförsäkringen. I motionerna I: 1378 av herr Karl Pettersson m. fl. och II: 1599 av herr Andersson i Örebro m. fl. föreslås att lönegarantin i stället skall finansieras via statsbudgeten. Enligt motionärernas mening är det med hänsyn till utbetalningarnas ringa storlek föga rationellt att skapa ett avgiftssystem som föranleder en speciell administration för uttagande och förvaltning av fondmedlen.

Utskottet vill i anledning av motionsyrkandet framhålla att en finansiering genom arbetsgivaravgifter synes naturlig, eftersom den föreslagna lönegarantin syftar till att säkerställa arbetsgivarförpliktelser. Det bör också påpekas att debitering och uppbörd av lönegarantiavgiften föreslås bli samordnade med motsvarande verksamhet beträffande arbetsgivaravgiften till sjukförsäkringen. Några nämnvärda administrativa olägenheter torde därför knappast behöva befaras. Propositionens förslag bör därför godtas som ett provisorium i avvaktan på att finansieringsfrågan löses beträffande det arbetslöshetsskydd som för närvarande utreds av KSA-utredningen och med vilket lönegarantin har ett nära sakligt samband. Utskottet avstyrker således motionerna i nu berörd del.

Samma motioner tar också upp frågan om lönegarantins omfattning. Enligt propositionen skall garantin i princip gälla sådana löne- och pensionsfordringar som vid konkurs utgår med förmånsrätt enligt 17 kap. 4 § och 6 a § handelsbalken. Genom denna anknytning till det s. k. löneprivilegiet blir vissa personer i ledande ställning i företag automatiskt utestängda från

rätt till betalning enligt garantin. Det gäller — under vissa genom rättspraxis utformade förutsättningar — personer med väsentligt intresse i och bestämmande inflytande över ett företag. Detta förhållande kritiseras av motionärerna, som anser det vara en självklarhet att arbetstagare i ledande ställning skall åtnjuta samma sociala skydd som andra anställda. Motionärerna yrkar att propositionen ändras så att den statliga garantin omfattar alla kategorier löntagare med undantag av dem som har betydande ägarintresse i det konkursdrabbade företaget.

Enligt utskottets mening är det en påtaglig fördel att omfattningen av lönegarantin väsentligen kan anges genom en enkel hänvisning till innehållet i 17 kap. 4 § och 6 a § handelsbalken. Någon specialreglering i detta sammanhang beträffande personer i ledande ställning i företag synes inte motiverad. Det bör tilläggas att förmånsrätt för fordringsanspråk från personer i sådan ställning i anledning av en motion övervägs i utskottets utlåtande över propositionen nr 142 med förslag till ny förmånsrättsordning.

Utskottet vill i detta sammanhang understryka vikten av att en noggrann prövning av bevakade eller anmälda lönefordringar sker, så att endast fordringar, som grundar sig på ett verkligt anställningsförhållande och fullgjorda arbetsprestationer, eller därmed sammanhängande förmåner kommer i åtnjutande av lönegarantin. Det kan dock inte uteslutas, att det även med en sådan prövning kan ifrågakomma, att lönegarantin stimulerar till uppkomsten av lönefordringar, som arbetsgivaren knappast haft för avsikt att själv betala. Tillämpningen av lagen bör i dessa liksom i andra hänseenden följas med uppmärksamhet.

En utvidgning av lönegarantins omfattning föreslås också i motionerna I: 1376 av herr Johan Olsson och II: 1601 av herrar Gustafsson i Stenkyrka och Börjesson i Glömminge. Motionärerna anser det rimligt att garantin utsträcks till att gälla även fordringar, vilka tillkommer vissa företagare inom hantverk, mindre och medelstor industri samt servicenäringar och som företer stora likheter med lönefordringar. Motionärerna synes framför allt avse fordringar som bevakas av underleverantörer eller underentreprenörer. Förslag om en utvidgning av lönegarantin till att omfatta också fordringar av detta slag bör enligt motionärerna efter erforderlig utredning föreläggas riksdagen.

Utskottet delar uppfattningen att det kan föreligga likheter mellan fordringar som i konkurs reses av löntagare och underentreprenörer; inte sällan är situationen den att bägge genom arbete — underentreprenören ofta också genom egna anställda — tillfört konkursboet ekonomiska värden som utgör tillgångar i boet. Visst fog kan därför finnas för ett särskilt skydd för åtminstone den del av underentreprenörens fordringar som avser anställdas och egen arbetsinsats. Å andra sidan kan man inte bortse från att en utvidgning av lönegarantin drar med sig ökade kostnader. Dessutom gäller som departementschefen framhåller att lönegarantins anknytning till löneprivi-

legiet på rättstekniska grunder gör det svårt att åstadkomma någon mot motionskraven svarande utvidgning av lönegarantin. Frågan kan därför som motionärerna själva framhåller inte lösas utan närmare utredning. Tillräckligt underlag för en begäran härom från riksdagens sida synes emellertid knappast föreligga.

På grund av det anförda avstyrker utskottet motionerna I: 1376 och II: 1601.

Visst samband med frågan om lönegarantins omfattning har också den i motionerna I: 1378 och II: 1599 upptagna frågan i vad mån garantin bör kvarstå vid överlåtelse av lönefordran. I propositionen föreslås härvidlag att lönegarantin med visst undantag inte bör gälla till förmån för den som har förvärvat lönefordringen efter överlåtelse från arbetstagaren. Undantaget avser det fall att överlåtelse har skett efter konkursbeslutet till arbetstagarorganisation, i vilken arbetstagaren är medlem, eller till fond i vars förvaltning organisationen deltar. Enligt motionärerna rimmar förslaget illa med uppfattningen om allas likhet inför lagen, eftersom stora grupper löntagare fortfarande står utanför arbetsmarknadens organisationer. Motionärerna yrkar att bestämmelsen ändras så att rätten till lönegaranti kvarstår oavsett till vem överlåtelse har skett.

Utskottet hyser i och för sig förståelse för motionärernas önskemål om en ytterligare uppmjukning av det principiella överlåtelseförbudet, varigenom skulle möjliggöras att en större krets av arbetstagare får sina lönekrav infriade utan att behöva avvakta den i förslaget föreskrivna prövningen av anspråken. Som departementschefen framhåller är det emellertid principiellt betänkligt att låta rätten till lönegarantin få utnyttjas innan det har fastställts om någon sådan rätt verkligen föreligger. Ytterligare bör enligt utskottets mening beaktas att en obegränsad överlåtelse rätt i enlighet med motionärernas förslag skulle medföra risker för att en arbetstagare förmås att sälja sina lönefordringar till underpris. Ett principiellt överlåtelseförbud ligger från denna synpunkt sett i löntagarnas eget intresse. Med hänsyn härtill och då löneborgenärerna normalt inte torde behöva komma att vänta på betalning under mera avsevärd tid efter konkursbeslutet, bör undantaget från förbudet begränsas till överlåtelser som sker till arbetstagarens egen arbetstagarorganisation eller till fond vars förvaltning organisationen handhar eller deltar i. Motionerna I: 1378 och II: 1599 avstyrkes sålunda också i denna del.

Motionerna I: 1377 av herr Johan Olsson och II: 1600 av herr Dockered m. fl. tar upp den uppmärksammade frågan om förhållandet mellan löneprivilegiet och fastighetsinteckningar. Enligt 10 § i förslaget till lönegarantilag inträder staten i fråga om utbetalat belopp i arbetstagarens rätt mot konkursgäldenären. Motionärerna påpekar, efter erinran om att inteckningsfordringar har sämre förmånsrätt än lönekrav, att lagrummet innebär att staten får bättre förmånsrätt i fast egendom och tomträtt för övertagna

fordringar än innehavare av inteckning i sådan egendom. Detta kan enligt motionärerna inte anses rimligt; motiveringen för löneprivilegiet, som är av social natur, bortfaller i den mån staten garanterar lönefordringen. I enlighet härmed hemställer motionärerna om ändrad lydelse av det angivna lagrummet så att — i avvaktan på en slutlig lösning av förhållandet mellan löneborgenärer och inteckningshavare — inteckningar i fast egendom och tomträtt ges bättre förmånsrätt än statens anspråk på grund av utbetalade garantibelopp.

Några delade meningar torde inte råda om att det är en betydande olägenhet att fastighetsinteckningar — t. o. m. inteckningar med bästa rätt — kan bli nödlidande på grund av att löne- och pensionsfordringar enligt 17 kap. 4 § har bättre förmånsrätt. Så betydande som realkrediten är i vårt land — den fasta egendomen beräknas år 1967 ha varit intecknad för ca 117 miljarder kronor — bör den i största möjliga utsträckning åtnjuta rättsordningens skydd. Som ovan framhållits talar emellertid starka sociala skäl för att också arbetstagarnas lönefordringar infrias när arbetsgivaren är på obestånd. Genom förslaget till lönegaranti öppnar sig en möjlighet att lösa konflikten mellan löneborgenärerna och inteckningshavarna. Att i propositionen nr 142 nuvarande ordning bibehålls i förhållandet mellan dessa bör enligt departementschefen inte ses som något definitivt ställningstagande. Eftersom frågan således kommer att upptas till fortsatt prövning, synes det inte föreligga tillräckliga skäl att i lagen om statlig lönegaranti övergångsvis göra avsteg från nu gällande förmånsrättsordning. Det bör understrykas att den omständigheten att staten inträder i löneborgenärernas rätt i fråga om utbetalade garantibelopp inte försämrar inteckningsfordringarnas förmånsrättsställning. Utskottet vill vidare framhålla att det inte föreligger tillräckligt underlag för en bedömning om eller i vilken utsträckning lönegarantin kan komma att medföra en ökning av lönefordringarna i konkurs.

På grund av det anförda anser utskottet att någon riksdagens åtgärd i anledning av motionerna I: 1377 och II: 1600 inte är påkallad.

Det inledningsvis omnämnda motionsparet, I: 26 av herr Hans Petersson och II: 31 av herrar Sjöholm och Andersson i Örebro, som väckts vid riksdagens början, upptar yrkande att riksdagen skall besluta att hos Kungl. Maj:t begära utredning och förslag till sådan ändring i konkurslagstiftningen att löntagares rätt bättre tillgodoses enligt i motionerna närmare angivna riklinjer. Önskemål torde få anses tillgodosedda genom propositionens förslag. Motionerna påkallar därför icke något initiativ från riksdagens sida.

Utskottets ställningstaganden innebär sammanfattningsvis att utskottet avstyrker samtliga föreliggande motioner samt tillstyrker propositionen.

Utskottet hemställer,

- A. att riksdagen med avslag på motionerna I: 1378 och II: 1599, såvitt gäller omfattningen av lönegarantin, antager

2 § i det genom propositionen nr 201 framlagda förslaget till lag om statlig lönegaranti vid konkurs;

B. att riksdagen med avslag på motionerna I: 1377 och II: 1600 antager 10 § i samma förslag;

C. att riksdagen med avslag på motionerna I: 1378 och II: 1599, såvitt gäller rätten till garantibelopp vid överlåtelse av fordran, antager 11 § i samma förslag;

D. att riksdagen antager det under A. angivna förslaget i övrigt;

E. att riksdagen antager förslaget till lag om ändring i konkurslagen;

F. att riksdagen, med avslag på motionerna I: 1378 och II: 1599, såvitt gäller lönegarantins finansiering, antager förslagen till lag om lönegarantiavgift och till lag om ändring i förordningen (1959: 552) angående uppbörd av vissa avgifter enligt lagen om allmän försäkring, m. m.;

G. att motionerna I: 1376 och II: 1601 icke föranleder någon riksdagens åtgärd;

H. att motionerna I: 26 och II: 31 icke föranleder någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 3 december 1970

På första lagutskottets vägnar:

ERIK ALEXANDERSON

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Alexanderson (fp), Erik Svedberg (s), fröken Mattson (s), herr Swanström (cp), fru Lindström (s), herrar Sörenson (fp), Helge Karlsson (s) och Lidgard (m);

från andra kammaren: herrar Jönsson i Malmö (s), Hansson i Piteå (s), Sjöholm (fp), Oskarson (m), Polstam (cp), Jadestig (s) och fru Jonäng (cp).